

บทที่ 6

สรุป อภิปรายผลการวิจัย และข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง การพัฒนาคุณภาพการศึกษาโรงเรียนขนาดเล็กโดยใช้แนวทางการพัฒนาหลักสูตรและแผนการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการแบบรวมชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 และชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 : กรณีศึกษาโรงเรียนบ้านหนองน้ำถ้ำ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเพชรบุรี เขต 2 เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (PAR : Participatory Action Research) มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพบริบทของการพัฒนาหลักสูตรและแผนการจัดการเรียนรู้ ของโรงเรียนบ้านหนองน้ำถ้ำ ศึกษาการดำเนินการพัฒนาหลักสูตรและแผนการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการแบบรวมชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 และชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 และศึกษาผลการดำเนินการพัฒนาหลักสูตรและแผนการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการแบบรวมชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 และชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 พื้นที่ที่ทำการศึกษาคือ โรงเรียนบ้านหนองน้ำถ้ำ ซึ่งเป็นโรงเรียนขนาดเล็กมีครูไม่ครบชั้น ตั้งอยู่ที่ตำบลท่าแลง อำเภوتا่ยาง จังหวัดเพชรบุรี กลุ่มเป้าหมายเป็นบุคลากรของโรงเรียนบ้านหนองน้ำถ้ำและชุมชน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง โดยใช้ข้อความเป็นแนวทางในการสัมภาษณ์ ทีมวิจัยได้ใช้แบบสัมภาษณ์จำนวน 4 ฉบับ คือ แบบสัมภาษณ์สำหรับผู้อำนวยการโรงเรียน แบบสัมภาษณ์สำหรับครูวิชาการของโรงเรียน และแบบสัมภาษณ์สำหรับประธานกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน และแบบสัมภาษณ์ผู้บริหารโรงเรียน ครูผู้สอน นักเรียนและผู้ปกครอง และมีแบบสอบถามสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 และชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 แบบสังเกตการสอนของครู และพฤติกรรมการเรียนของนักเรียน แบบตรวจสอบหลักสูตรแบบทดสอบก่อนเรียนและหลังเรียนแต่ละหน่วยการเรียนรู้ และแบบบันทึกการสนทนากลุ่ม

วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้ ใช้วิธีการศึกษาเอกสารและการสนทนากลุ่ม การสังเกตและการสัมภาษณ์ผู้บริหารโรงเรียนคณะครู ประธานกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน นักเรียนและผู้ปกครองเกี่ยวกับข้อมูลสภาพบริบทของการพัฒนาหลักสูตรและแผนการจัดการเรียนรู้ ใช้การสนทนากลุ่ม และระดมสมองในการกำหนดปัญหาและความต้องการในการพัฒนาโรงเรียน ใช้การประชุมเชิงปฏิบัติการในการร่างหลักสูตรและแผนการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการแบบรวมชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 และชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ใช้การวิพากษ์หลักสูตรและแผนการจัดการเรียนรู้ก่อนนำไปใช้โดยผู้ทรงคุณวุฒิ ใช้การสังเกตการสอน การศึกษาเอกสารหลักสูตร และการสัมภาษณ์ในการประเมินหลักสูตรและแผนการจัดการเรียนรู้ ระหว่างการนำไปใช้ ใช้แบบตรวจสอบหลักสูตร

ของกรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ และแบบสัมภาษณ์ประเมินความคิดเห็นของผู้ที่เกี่ยวข้อง หลังการนำหลักสูตรไปใช้ เพื่อสรุปผลการดำเนินการ และใช้แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง และการสังเกต ในการเก็บข้อมูลเกี่ยวกับบทบาทของผู้บริหารในการบริหารจัดการหลักสูตรและแผนการจัดการเรียนรู้ ทั้งก่อน ระหว่าง และหลังการนำหลักสูตรและแผนการจัดการเรียนรู้ไปใช้

แนวทางการดำเนินการที่ใช้ในการวิจัย มีดังนี้

1. การศึกษาปัญหาและความต้องการในการพัฒนาโรงเรียน ประกอบด้วยขั้นตอน การสร้างความสัมพันธ์ระหว่างที่มวิจัยกับผู้บริหาร โรงเรียนและคณะกรรมการศึกษาสภาพบริบทของ โรงเรียนและชุมชน การกำหนดปัญหาและความต้องการในการพัฒนาโรงเรียน การประเมิน ศักยภาพของโรงเรียนในการที่จะพัฒนาหลักสูตรและแผนการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการ แบบรวมชั้น

2. การยกร่างหลักสูตรและแผนการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการแบบรวมชั้น ประถมศึกษาปีที่ 2 และ 3 ประกอบด้วยขั้นตอนการประชุมเชิงปฏิบัติการยกร่างหลักสูตรและ แผนการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการแบบรวมชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 และ 3 และการประเมิน หลักสูตรและแผนการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการก่อนนำไปใช้

3. การนำหลักสูตรและแผนการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการแบบรวมชั้น ไปใช้และการ ประเมินและปรับปรุงหลักสูตรและแผนการจัดการเรียนรู้ระหว่างนำไปใช้

4. การประเมินผลการปรับปรุงหลักสูตรและแผนการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการ แบบรวมชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 และ 3 หลังการนำไปใช้ เพื่อสรุปผลการดำเนินการ

สรุปผลการวิจัย

1. ผลการศึกษาสภาพบริบทการพัฒนาหลักสูตรและแผนการจัดการเรียนรู้ของ โรงเรียนบ้านหนองน้ำถ้ำ

1.1 บริบทชุมชน

ชุมชนในเขตบริการของโรงเรียนบ้านหนองน้ำถ้ำครอบคลุม 2 หมู่บ้าน คือ ชุมชนหมู่ที่ 8 บ้านหนองน้ำถ้ำ และชุมชน หมู่ที่ 9 บ้านลุ่มสมอ ตั้งอยู่ที่ตำบลท่าแลง อำเภอ ท่ายาง จังหวัดเพชรบุรี อยู่ห่างจากอำเภอท่ายางระยะทาง 5 กิโลเมตร ชุมชนบ้านหนองน้ำถ้ำ เดิมเป็นพื้นที่ที่อุดมสมบูรณ์ เป็นที่ราบลุ่มมีทางน้ำไหลผ่านจากทิศตะวันตกไปทางทิศตะวันออก ผ่านหมู่บ้านท่ามะเกลือ ไหลลงแม่น้ำเพชรบุรีที่ตำบลตำหรุ ชาวบ้านจึงเรียกชื่อหมู่บ้านนี้ว่า หมู่บ้าน หนองน้ำถ้ำ ต่อมาเมื่อมีผู้คนเพิ่มมากขึ้นทั้งที่ขยายจากเฝ้าพันธุเดิม และที่อพยพตามกันมา จึงขยาย พื้นที่ออกไปเรียกว่าบ้านหนองน้ำถ้ำล่าง และบ้านลุ่มสมอ ส่วนที่อาศัยอยู่เดิมบางที่ก็เรียก

บ้านหนองน้ำถ้ำยบ ชุมชนบ้านหนองน้ำถ้ำยบเป็นชุมชนที่มีวิถีชีวิตแบบเรียบง่าย สร้างบ้านเรือนอยู่ในพื้นที่ที่ทำการเกษตรของตนเอง ในชุมชนมีร้านค้าขายของชำเล็ก ๆ ซึ่งขายของใช้ที่จำเป็นในชีวิตประจำวัน และเป็นสถานที่แลกเปลี่ยนความรู้ในเรื่องต่าง ๆ มีศาลากลางบ้าน เป็นที่พบปะสังสรรค์ เป็นที่พักผ่อน และใช้ประชุมสำหรับหมู่บ้าน ประชากรส่วนใหญ่มีอาชีพเกษตรกรรม ได้แก่การทำนา ทำไร่มะนาว ไร่กล้วย และเลี้ยงสัตว์ ฐานะของคนในชุมชนส่วนใหญ่อยู่ในระดับปานกลาง

ชาวบ้านหนองน้ำถ้ำยบนับถือศาสนาพุทธ โดยมีวัดที่ร่วมกันสร้างขึ้นมาชื่อวัดเขาปากช่อง เป็นสถานที่ยึดเหนี่ยวจิตใจ ครอบครัวของชาวบ้านหนองน้ำถ้ำยบจะเป็นครอบครัวแบบขยาย ภาษาที่ใช้พูดเป็นสำเนียงห้วน ล้วน แต่หนักแน่น และพูดเสียงดังชัดเจน และยังคงวัฒนธรรมประเพณีดั้งเดิม เช่น ประเพณีการบวชนาค ประเพณีการแต่งงาน ประเพณีในการทำบุญวันสำคัญต่าง ๆ ในส่วนของวัฒนธรรมในการเป็นอยู่ นั้น เนื่องจากเป็นสังคมแบบชนบทซึ่งมีความเชื่อมั่นและเคารพนับถือผู้มีอาวุโสกว่า จึงค่อนข้างจะมีความอ่อนน้อมถ่อมตน มีความอ่อนโยน ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน เช่นการเอาแรงในการทำนาทำไร่ สามารถร่วมแรงร่วมใจกันทำกิจกรรมใหญ่ ๆ สำเร็จได้ เช่น การสร้างวัด สร้างโบสถ์ สร้างศาลาหมู่บ้าน เป็นต้น ด้านการเมืองนั้นเดิมมีการปกครองด้วยผู้ที่อาวุโสมีคุณเคารพนับถือโดยเลือกเป็นกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ช่วยเหลือดูแลทุกข์ สุขของคนในหมู่บ้านตลอดมา ปัจจุบันหมู่บ้านหนองน้ำถ้ำยบอยู่ในการปกครองขององค์การบริหารส่วนตำบลท่าแลง ซึ่งสามารถพัฒนาหมู่บ้านให้เจริญขึ้นมาเป็นอย่างมาก แต่ตำแหน่งกำนัน ผู้ใหญ่บ้านก็ยังคงอยู่ด้วยความเคารพนับถือของคนในหมู่บ้าน

ในด้านทรัพยากรท้องถิ่นของชุมชนบ้านหนองน้ำถ้ำยบและกลุ่มสมอ มีทรัพยากรบุคคลที่มีความรู้ในด้านเกษตร เช่น การปลูกมะนาว การขยายพันธุ์พืช การเลี้ยงและขยายพันธุ์สุกร ด้านดนตรีพื้นบ้าน เช่น การตีกลองยาว การแสดงหนังตะลุง ด้านพิธีกรรมทางศาสนา และงานพิธีมงคล นอกจากนี้ชุมชนยังมีทรัพยากรธรรมชาติ เช่นแหล่งน้ำธรรมชาติ ภูเขา และทรัพยากรที่มนุษย์สร้างขึ้น เช่น คลองชลประทาน วัด สถานีอนามัย ที่ทำการผู้ใหญ่และกำนัน และที่ทำการบริหารส่วนตำบล

1.2 บริบทโรงเรียน

สภาพทั่วไป โรงเรียนบ้านหนองน้ำถ้ำยบ เป็นโรงเรียนขนาดเล็ก ตั้งอยู่หมู่ที่ 8 ตำบลท่าแลง อำเภอท่ายาง จังหวัดเพชรบุรี ก่อตั้งเมื่อวันที่ 6 กันยายน 2474 โดยใช้ศาลากลางหมู่บ้านเป็นที่เล่าเรียน เมื่อได้งบประมาณก่อสร้างอาคารเรียน ได้ย้ายมาก่อสร้างในที่ดินของ นางสำออง ภานุมาน ที่ยกให้จำนวน 2 ไร่ 1 งาน 12 ตารางวา ปัจจุบันจัดการศึกษา 2 ระดับ คือ ก่อนประถมศึกษา และประถมศึกษา ให้กับนักเรียนในเขตบริหาร 2 หมู่บ้าน มีหมู่บ้านหนองน้ำถ้ำยบ และบ้านกลุ่มสมอ มีอาคารเรียนอาคารประกอบ ดังนี้ 1) อาคารเรียนแบบ 017 จำนวน 1 หลัง มี 8 ห้องเรียน

2) อาคารอเนกประสงค์ จำนวน 1 หลัง 3) ห้องสมุด 4) ส้วม จำนวน 1 หลัง 5) ที่ และส้วมในอาคารเรียน 1 ที่ 5) บ้านพักครู จำนวน 1 หลัง มีครู จำนวน 7 คน จำแนกเป็นผู้บริหารโรงเรียน 1 คน ครูผู้สอน จำนวน 6 คน ซึ่งมีครูไม่ครบชั้นเรียน ครูทุกคนมีวุฒิทางการศึกษาระดับปริญญาตรี มีประสบการณ์ในการทำงานเฉลี่ย 25 ปี มีคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน จำนวน 9 คน ประกอบด้วย ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 2 คน ผู้แทนองค์กรชุมชน จำนวน 2 คน ผู้แทนผู้ประกอบการ จำนวน 1 คน ผู้แทนครู จำนวน 1 คน ผู้แทนศิษย์เก่า จำนวน 1 คน ผู้แทนผู้นำทางศาสนา จำนวน 1 คน และมีผู้บริหารโรงเรียนเป็นกรรมการและเลขานุการ โรงเรียนมีวัสดุและอุปกรณ์สื่อ ในการอำนวยความสะดวกด้านการเรียนการสอนน้อย เนื่องด้วยการจัดสรรงบประมาณที่จำกัด ตามขนาดของโรงเรียนและจำนวนนักเรียน ครูและกรรมการสถานศึกษา ต้องจัดงานหารายได้และหาผู้บริจาคเครื่องคอมพิวเตอร์ จำนวน 9 เครื่อง ห้องสมุด จำนวน 1 ห้อง โรงแหล่งเรียนรู้ในโรงเรียน ได้แก่ โรงเพาะเห็ด สวนสมุนไพร เรือนเพาะชำ พันธุ์ไม้ต่าง ๆ โรงเรียนได้จัดการบริหารตามโครงสร้าง 4 งาน คือ 1) กลุ่มงานบริหารงานวิชาการ 2) กลุ่มงานบริหารบุคคล 3) กลุ่มงานบริหารงบประมาณ 4) กลุ่มงานบริหารทั่วไป โดยมีแผนพัฒนาโรงเรียน แผนกลยุทธ์ และแผนปฏิบัติงานประจำปีเป็นเครื่องมือในการบริหารงาน ส่วนการพัฒนาบุคลากรส่วนใหญ่โรงเรียนได้จัดส่งครูเข้ารับการอบรมตามโครงการของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเพชรบุรี เขต 2 และโรงเรียนได้วางแผนนำบุคลากรไปศึกษาดูงานปีละครั้ง

สภาพในการดำเนินการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา ครูส่วนใหญ่ไม่มีความมั่นใจ เพราะไม่มีความรู้ ความชำนาญในการจัดทำหลักสูตร มีครูบางคนไม่เคยได้เข้ารับการอบรมเรื่องการจัดทำหลักสูตร และเนื่องจากการจัดทำหลักสูตรต้องจัดทำทั้ง 8 กลุ่มสาระการเรียนรู้ แต่มีครูผู้สอนเพียง 7 คน จึงต้องไปศึกษาหลักสูตรจากโรงเรียนนาร่อง และบางสาระการเรียนรู้ก็จำเป็นต้องใช้วิธีการคัดลอก เพื่อให้หลักสูตรเสร็จทันการใช้ในต้นปีการศึกษา

สภาพการจัดการเรียนรู้ โรงเรียนมีการวางแผนในการจัดการเรียนรู้ โดยมีนโยบายให้มีครูสอนครบชั้นเรียน ในปีการศึกษา 2548 จึงได้จัดให้มีการรวมชั้นเรียน จากจำนวน 8 ชั้นเรียน เป็น 6 ชั้นเรียน ดังนี้ 1) ชั้นอนุบาล 1 รวมกับชั้นอนุบาล 2 2) ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 3) ชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 รวมกับชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 4) ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 5) ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ในการจัดครูเข้าสอน ครูประจำชั้นต้องสอนทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้ จึงเกิดปัญหาครู ไม่สามารถสอนได้ทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้ ผู้บริหารโรงเรียนจัดครูเข้าสอนโดยอาศัยประสบการณ์ด้านการสอนและการเป็นครูประจำชั้นเป็นข้อมูลประกอบ ครูผู้สอนส่วนใหญ่จัดกิจกรรมการเรียนการสอนตามหนังสือ คู่มือจากสำนักพิมพ์ต่าง ๆ การใช้สื่อประกอบการสอนของครูมีการนำสื่อมาประกอบการเรียนการสอนน้อย ส่วนผู้บริหารและคณะครูจะเป็นผู้นิเทศกันเองในโรงเรียน

จากการศึกษาสภาพบริบทชุมชนและโรงเรียน อาจกล่าวได้ว่า สภาพบริบทของ การพัฒนาหลักสูตรและแผนการจัดการเรียนรู้ของโรงเรียนบ้านหนองน้ำถ้ำ ผู้บริหารและครูผู้สอน ส่วนใหญ่ยังไม่มีความรู้ ความสามารถ เพียงพอและขาดความมั่นใจในการพัฒนาหลักสูตร ถึงแม้ ผู้บริหารจะได้มีการส่งครูเข้ารับการอบรมเพื่อพัฒนาความรู้ ความสามารถ ในการจัดทำหลักสูตร และแผนการจัดการเรียนรู้ จากสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเพชรบุรี เขต 2 แต่ก็เป็นการจัดอบรมที่มี ผู้เข้ารับการอบรมจำนวนมาก และใช้เวลาในการอบรมเพียง 1 – 2 วัน ทำให้ครูไม่สามารถนำความรู้ มาพัฒนาหลักสูตรได้ ตลอดทั้งการนิเทศของศึกษานิเทศก์สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเพชรบุรี เขต 2 ทั้งนี้เนื่องจากมีจำนวนศึกษานิเทศก์น้อยมาก เมื่อเทียบกับจำนวนโรงเรียนและไม่มีรถยนต์ ในการปฏิบัติงานอย่างเพียงพอ การดำเนินการนิเทศไม่ทั่วถึง และส่วนใหญ่เป็นการนิเทศที่ ศึกษานิเทศก์ไม่ได้มีส่วนร่วมคิดร่วมทำกับโรงเรียน จึงทำให้ผู้บริหารและครูขาดความเชื่อมั่น ในตัวเองในการที่จะพัฒนาหลักสูตรและแผนการจัดการเรียนรู้ ที่มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล ขึ้นได้

สำหรับสภาพบริบทของชุมชนที่เอื้อต่อการพัฒนาหลักสูตรและแผนการจัดการ เรียนรู้ จะเห็นว่าบุคคลในชุมชนส่วนใหญ่มีความรู้ ความสามารถทางเกษตร ซึ่งสามารถเป็น ภูมิปัญญาท้องถิ่นให้ความรู้แก่นักเรียนทางด้านเกษตรได้ แต่ความรู้ความสามารถในการพัฒนา หลักสูตร นับเป็นเรื่องที่ทำได้ยาก เพราะจำกัดด้วยพื้นฐานการศึกษา อาชีพ และเวลา สิ่งที่ชุมชน สามารถทำได้ดีที่สุด คือ การร่วมรับรู้ และให้ความร่วมมือกับโรงเรียนในกิจกรรมอื่น ๆ เช่น การเข้าร่วมกิจกรรมวันแม่ วันพ่อ วันสำคัญตามเทศกาล การร่วมแรงและการร่วมบริจาคทุนทรัพย์ ตามการร้องขอของโรงเรียน เป็นต้น

2. การดำเนินการและผลการดำเนินการการพัฒนาหลักสูตรแบบบูรณาการแบบรวม ชั้น ประถมศึกษาปีที่ 2 และชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ในกลุ่มสาระการเรียนรู้ วิทยาศาสตร์ สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม สุขศึกษาและพลศึกษา การงานอาชีพและเทคโนโลยี และกลุ่มสาระ การเรียนรู้ ศิลปะ

2.1 การศึกษาสภาพปัญหาและความต้องการ ในการพัฒนาโรงเรียน

การดำเนินการ สร้างความสัมพันธ์โดยพบปะ พูดคุย ชี้แจง วัตถุประสงค์ในการ เข้ามาทำการวิจัย กับผู้อำนวยการโรงเรียน คณะครู ประธานคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ของโรงเรียนบ้านหนองน้ำถ้ำ และได้ศึกษาสภาพบริบทของโรงเรียนและชุมชน ได้มีการประชุม ปรึกษาหารือและระดมสมองกำหนดปัญหาและความต้องการในการพัฒนาโรงเรียน ตลอดทั้งได้มีการ ประเมินศักยภาพของโรงเรียน ในการดำเนินการวิจัยร่วมกัน โดยการสัมภาษณ์ และสนทนา กลุ่มกับคณะครูในโรงเรียน

ผลการดำเนินการ ทีมวิจัยได้รับความร่วมมือเป็นอย่างดีจากโรงเรียน เช่น การเก็บข้อมูลต่างๆของโรงเรียน การศึกษาสภาพบริบทของโรงเรียนและชุมชน การร่วมกันกำหนดปัญหาและความต้องการของโรงเรียน ซึ่งเป็นผลทำให้ทีมวิจัยได้โจทย์ปัญหาในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนขนาดเล็กคือ “ การพัฒนาหลักสูตรและแผนการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการแบบรวมชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 และชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ” กรณีศึกษา โรงเรียนบ้านหนองน้ำถ้ำย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเพชรบุรีเขต 2 จังหวัดเพชรบุรี

2.2 การยกร่างหลักสูตรและแผนการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการแบบรวมชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 3

การดำเนินการ ก่อนที่จะยกร่างหลักสูตรทีมวิจัยได้เชิญศึกษานิเทศก์จากสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเพชรบุรีเขต 2 มาให้ความรู้กับคณะครู ณ โรงเรียนบ้านหนองน้ำถ้ำยเมื่อวันที่ 18 เมษายน 2548 หลังจากนั้นมีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างทีมวิจัยกับทีมวิจัยร่วมในเรื่องของการพัฒนาหลักสูตรและแผนการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการแบบรวมชั้น เพื่อทบทวนความรู้ความเข้าใจ แล้วจึงร่วมกันทำการยกร่างหลักสูตร และแผนการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการแบบรวมชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 และ 3 ในระหว่างวันที่ 20 เมษายน ถึง วันที่ 7 พฤษภาคม 2548 ณ มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี ตามกระบวนการพัฒนาหลักสูตร ดังนี้ 1) การวิเคราะห์หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 เพื่อกำหนดวิสัยทัศน์ ภารกิจ เป้าหมาย คุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียน 2) ศึกษาเนื้อหาสาระของ 5 กลุ่มสาระการเรียนรู้ ในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 และชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 3) จัดหมวดหมู่เนื้อหาสาระการเรียนรู้ที่สอดคล้องไว้ในหมวดหมู่เดียวกันพร้อมทั้งตั้งชื่อหน่วยการเรียนรู้ 4) จัดทำกำหนดการสอน 5) จัดทำแผนการจัดการเรียนรู้ และ 6) ตรวจสอบ ทบทวน หลังจากนั้นทีมวิจัยได้นำหลักสูตรและแผนการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการแบบรวมชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 และประถมศึกษาปีที่ 3 ให้ผู้ทรงคุณวุฒิทำการวิพากษ์เพื่อประเมินผลหลักสูตรและแผนการจัดการเรียนรู้ ก่อนนำไปใช้ เมื่อวันที่ 6 สิงหาคม 2548 ณ ห้อง 926 อาคาร 9 คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี

ผลการดำเนินการ ทีมวิจัยและทีมวิจัยร่วมมีความรู้ความเข้าใจในเรื่องหลักสูตรบูรณาการและกระบวนการพัฒนาหลักสูตรและแผนการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการแบบรวมชั้น และร่วมกันยกร่างหลักสูตรตามกระบวนการทำให้ได้หลักสูตรและแผนการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการแบบรวมชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ประกอบด้วย กลุ่มสาระการเรียนรู้ วิทยาศาสตร์ สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม สุขศึกษาและพลศึกษา การงานอาชีพและเทคโนโลยี และศิลปะ เป็นหลักสูตรบูรณาการแบบรวมชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 และชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ประกอบด้วยหน่วยการเรียนรู้แบบบูรณาการ จำนวน 6 หน่วย แผนการจัดการเรียนรู้ของหน่วยการเรียนรู้ที่ 1 – 3 จำนวน 31 แผน ส่วนแผนการจัดการเรียนรู้ของหน่วยที่ 4 – 6 จะได้นำดำเนินการต่อไป เพื่อที่จะ

นำไปใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนกับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 และชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2548

2.3 การดำเนินการนำหลักสูตรและแผนการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการแบบรวมชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ไปใช้และประเมินผลระหว่างการทำไปใช้

การดำเนินการ ได้มีการเตรียมการ วางแผนการนำหลักสูตรและแผนการจัดการเรียนรู้ไปใช้ โดยมีการกำหนดตัวผู้สอน การจัดตารางสอน การจัดสื่อและวัสดุอุปกรณ์ ตลอดจนการจัดห้องสมุด ห้องคอมพิวเตอร์ และแหล่งเรียนรู้ในโรงเรียนในช่วงที่ครูนำหลักสูตรและแผนการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการแบบรวมชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ไปใช้นั้นทีมวิจัยได้เข้าไปติดตามการจัดการเรียนการสอนของครูและการบริหารจัดการหลักสูตรของโรงเรียนเป็นระยะ ๆ โดยการสัมภาษณ์ครู นักเรียน ผู้ปกครอง ผู้อำนวยการโรงเรียน และประธานกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานของโรงเรียนบ้านหนองน้ำถ้ำ พร้อมทั้งสังเกต และตรวจสอบเอกสาร เช่น บันทึกการประชุม คำสั่งโรงเรียน สมุดนิเทศ แผนการจัดการเรียนรู้ ผลงานของนักเรียน และเอกสารอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง

ผลการดำเนินการ จากการที่ทีมวิจัยได้เข้าไปติดตามการจัดการเรียนการสอนในช่วงแรกพบว่า ครูมีกระตือรือร้นในการจัดการเรียนการสอน นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 มีความพึงพอใจกิจกรรมการเรียนการสอน เกิดความสนุกสนานกับการเรียนรู้ร่วมกัน มีการช่วยเหลือซึ่งกันและกันในระหว่างการเรียนรู้ ส่วนผู้ปกครองนักเรียนนั้นตอนแรกไม่เข้าใจการเรียนแบบรวมชั้น ทีมวิจัยได้ชี้แจงจนเข้าใจและให้ความร่วมมือเป็นอย่างดี ในด้านผู้อำนวยการโรงเรียนและคณะครูให้ความร่วมมือและส่งเสริมการดำเนินการจัดการเรียนการสอนอย่างเต็มความสามารถทุกคน แต่การดำเนินการบางอย่างอาจไม่ได้ดำเนินการเต็มที่มากนัก เช่น การประสานงานกับชุมชน วัด และสนับสนุนให้นักเรียนไปศึกษานอกสถานที่ เพราะผู้อำนวยการโรงเรียน มีภารกิจที่ได้รับมอบหมายจากสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาให้เป็นวิทยากรอบรมคอมพิวเตอร์ให้ผู้บริหาร โรงเรียนอื่น จึงทำให้บทบาทการบริหารจัดการหลักสูตรในโรงเรียนลดลง อีกทั้งคณะครูที่ได้รับการแต่งตั้ง เป็นครูวิชาการ ครูนิเทศก์ ต้องมีภารกิจในงานการสอนของตนเอง และงานพิเศษที่ได้รับมอบหมาย ทำให้ไม่มีเวลาที่จะมาส่งเสริมและอำนวยความสะดวกในการดำเนินการต่าง ๆ ตามแผนการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการแบบรวมชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 และชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 จึงเป็นภาระของครูผู้สอนเพียงคนเดียว ซึ่งต่อมาในระยะหลังที่ทีมวิจัยเข้าไปติดตามการจัดการเรียนการสอนของครูพบว่าครูผู้สอนมีภาระที่ต้องรับผิดชอบทั้งที่บ้านและที่โรงเรียนมากขึ้นกว่าเดิม และมีปัญหาไม่มีคู่มือครู ของสสวท. ทำให้การจัดการเรียนการสอนในหน่วยการเรียนรู้ที่เกี่ยวกับสาระวิทยาศาสตร์ไม่เป็นไปตามแผนที่วางไว้

2.4 การประเมินและปรับปรุงหลักสูตรและแผนการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการแบบรวมชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 หลังการนำไปใช้ เพื่อสรุปผลการดำเนินการดำเนินการในขั้นตอนนี้เป็นการนำเสนอผลหลังการใช้หลักสูตรและผลการดำเนินการพัฒนาหลักสูตรและแผนการจัดการเรียนรู้เพื่อตอบวัตถุประสงค์ข้อที่ 3

การดำเนินการ เป็นการดำเนินการเพื่อพิจารณาว่าผลที่เกิดขึ้นจากการใช้หลักสูตรและแผนการจัดการเรียนรู้ ความสัมพันธ์ระหว่างหลักสูตร และแผนการจัดการเรียนรู้ และการบริหารจัดการหลักสูตรและแผนการจัดการเรียนรู้ เป็นอย่างไร ตลอดทั้งการประเมินความคิดเห็นของผู้ที่เกี่ยวข้องกับการใช้หลักสูตร โดยทีมวิจัยและทีมวิจัยร่วมได้สรุปผลการประเมินหลักสูตรและแผนการจัดการเรียนรู้ ทั้งก่อนนำไปใช้ ระหว่างนำไปใช้และหลังการใช้โดยทำการตรวจสอบองค์ประกอบของหลักสูตร ตลอดทั้งประเมินความคิดเห็นของผู้เกี่ยวข้อง โดยใช้การสัมภาษณ์ผู้บริหาร ครูผู้สอน นักเรียน ผู้ปกครองและชุมชน

ผลการดำเนินการ

2.4.1 ผลการพัฒนาหลักสูตร พบว่า ทุกองค์ประกอบของหลักสูตรมีความเหมาะสม และสอดคล้องกับสภาพปัจจุบันและนโยบายของสถานศึกษา การมีส่วนร่วมคิด ร่วมทำของชุมชนในการยกร่างหลักสูตรแทบไม่มี เพียงแต่มีส่วนร่วมรับรู้เท่านั้น

2.4.2 ผลการจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้ พบว่า ได้จัดทำโดยยึดมาตรฐานการเรียนรู้และผลการเรียนรู้ที่คาดหวังของ 5 กลุ่มสาระการเรียนรู้ ได้แก่ วิทยาศาสตร์ สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม สุขศึกษาและพลศึกษา การงานอาชีพและเทคโนโลยี และกลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ และดำเนินการวิเคราะห์สาระการเรียนรู้และหน่วยการเรียนรู้ หลังจากนั้นได้ทำกำหนดการสอน และแผนการจัดการเรียนรู้ประกอบหน่วยบูรณาการที่ 1 ถึงหน่วยบูรณาการที่ 3 ได้แผนการจัดการเรียนรู้ จำนวน 34 แผน ส่วนองค์ประกอบของแผนโดยเฉพาะมาตรฐานการเรียนรู้ ผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง และสาระการเรียนรู้ เขียนครอบคลุมหน่วยการเรียนรู้ทั้งหน่วย ไม่ได้แยกเป็นประเด็นย่อย ทำให้ขาดความชัดเจนในการนำไปดำเนินการจัดการเรียนรู้ ถึงแม้ว่าในแผนการจัดการเรียนรู้จะมีการกำหนดหน่วยย่อย หัวข้อเรื่องและกระบวนการจัดการเรียนรู้ไว้อย่างละเอียดก็ตาม

2.4.3 ผลความสัมพันธ์ระหว่างหลักสูตรและแผนการจัดการเรียนรู้ พบว่า มีความสัมพันธ์กัน เพราะได้ดำเนินการตามกระบวนการนำหลักสูตรไปสู่การจัดการเรียนรู้

2.4.4 ผลการบริหารจัดการหลักสูตรและแผนการจัดการเรียนรู้ พบว่า ผู้บริหารได้ดำเนินการบริหารจัดการหลักสูตรในการนำหลักสูตรไปใช้ตั้งแต่การกำหนดตัวผู้สอน การจัดทำตารางสอน การจัดเตรียมสื่อ วัสดุอุปกรณ์ และแหล่งเรียนรู้ จัดตั้งคณะกรรมการนิเทศก์เพื่อนิเทศติดตามผล และหลังการใช้มีการประชุมผู้ปกครองเพื่อประชาสัมพันธ์หลักสูตร แต่จากการสังเกตพบว่า ระหว่างการนำหลักสูตรและแผนการจัดการเรียนรู้ไปใช้ หลังจากกำหนดตัวผู้สอนแล้ว

ผู้บริหารและคณะครูไม่ได้เข้ามาช่วยประสานงานในการจัดหาวัสดุอุปกรณ์ และแหล่งเรียนรู้ ในชุมชน ทำให้ครูผู้สอนมีภาระหนักมาก การดำเนินการใช้หลักสูตรและแผนการจัดการเรียนรู้ จึงดำเนินไปได้ไม่ดีเท่าที่ควร

2.4.5 ผลประเมินความคิดเห็นของผู้บริหาร ครูผู้สอน นักเรียน ผู้ปกครอง และชุมชน ต่อผลการดำเนินการใช้หลักสูตรและแผนการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการแบบรวม ชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 และชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ปรากฏว่า ส่วนใหญ่ครูสามารถจัดการเรียนรู้ ตามที่กำหนดไว้ในแผนการจัดการเรียนรู้ของหน่วยการเรียนรู้ที่ 1 และหน่วยการเรียนรู้ที่ 2 สำหรับ หน่วยการเรียนรู้ ที่ 3 เรื่องชีวิตกับสิ่งแวดล้อมซึ่งเป็นสาระวิทยาศาสตร์ การใช้กิจกรรมตามแผนค่อนข้างได้ผลน้อย เพราะไม่มีคู่มือครู และหนังสือสำหรับให้นักเรียนค้นคว้า สิ่งที่ไม่สามารถ สอนได้ตามแผนส่วนใหญ่เกี่ยวกับการเชิญวิทยากรท้องถิ่น และการนำนักเรียนไปศึกษาจากแหล่ง เรียนรู้ภายนอกโรงเรียน ด้านสื่อ วัสดุ อุปกรณ์ ส่วนใหญ่ใช้สื่อสิ่งพิมพ์ มีการวัดผลก่อนเรียนและ หลังเรียนแต่ละหน่วยการเรียนรู้ ด้านนักเรียน ส่วนใหญ่ชอบเรียน เพราะมีกิจกรรมหลากหลาย มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 และชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 และมี ผลสัมฤทธิ์หลังการเรียนสูงขึ้นทุกหน่วยการเรียนรู้ ครูผู้สอนมีความมั่นใจในการสอนมากขึ้น ผู้บริหารมีเจตคติที่ดีต่อหลักสูตรและแผนการจัดการเรียนรู้ ส่วนความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับ ชุมชนมีความสัมพันธ์ที่ดีขึ้น ผู้ปกครองสนใจในการเรียนของบุตรหลานมากขึ้น

2.4.6 บทบาทของผู้บริหารในการบริหารจัดการหลักสูตรและแผนการจัดการ เรียนรู้แบบบูรณาการแบบรวมชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 และชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 จากการสัมภาษณ์ ของผู้บริหาร และคณะครูในโรงเรียนบ้านหนองน้ำถ้ำ พบว่า ช่วงก่อนนำไปใช้ ผู้บริหารได้ ประสานงานกับคณะครู ทีมวิจัยและชุมชน วางแผนการดำเนินการตลอดทั้งส่งเสริมสนับสนุน และ สร้างแรงจูงใจให้กับคณะครูในการพัฒนาหลักสูตรและแผนการจัดการเรียนรู้ บทบาทระหว่างการนำ หลักสูตรและแผนการจัดการเรียนรู้ไปใช้ ผู้บริหารได้จัดประชุมครูเพื่อกำหนดตัวผู้สอน จัด ตารางสอน จัดเตรียมสื่อ วัสดุ อุปกรณ์ แหล่งเรียนรู้ และมีการนิเทศการสอน บทบาทหลังการนำ หลักสูตรไปใช้ ได้มีการประชาสัมพันธ์ หลักสูตรและแผนการจัดการเรียนรู้แก่ชุมชน

การอภิปรายผลการวิจัย

การอภิปรายผลการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ดำเนินการตามประเด็นต่อไปนี้

1. บริบทชุมชนและโรงเรียน

1.1 ศักยภาพของชุมชนในการเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของโรงเรียน

จากการศึกษาศักยภาพของชุมชนในการเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของโรงเรียน พบว่า ชุมชนยังไม่มีความรู้ ความเข้าใจ ต่อบทบาทการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาที่จะร่วมพัฒนาหลักสูตร เพราะยังให้ความสำคัญกับ ผู้บริหาร และคณะครู ในด้านการจัดการเรียนการสอน จากการสัมภาษณ์หัวข้อคำถามด้านเจตคติของชุมชนต่อโรงเรียน ชุมชนเชื่อถือครู ยอมรับในการจัดการเรียนการสอนของครูในโรงเรียนและให้ความร่วมมือกับทางโรงเรียนตลอดมา เห็นได้จากการระดมทุนจัดซื้อเครื่องคอมพิวเตอร์และการจัดสร้างห้องสมุดให้กับโรงเรียน จากการสัมภาษณ์ประธานกรรมการสถานศึกษา กล่าวว่า “เรื่องการให้ความร่วมมือ ผมให้ความร่วมมือตามที่ครูขอความร่วมมือเต็มที่ แต่เรื่องการบริหารการจัดการเรียนการสอนเป็นหน้าที่ของครู” แสดงให้เห็นว่า บทบาทหน้าที่ของชุมชนยังไม่สามารถทำบทบาททางด้านวิชาการได้ เพราะชุมชนเห็นว่าผู้บริหารและคณะครูจะทำหน้าที่ได้ดีกว่าชุมชนที่ส่วนมากประกอบอาชีพเกษตรกรรม ด้านทำนา ทำไร่มะนาว ไร่กล้วย และเลี้ยงสัตว์ เช่น หมู ไก่ วัว เป็นต้น ชุมชนขาดความรู้และความมั่นใจในเรื่องการจัดการศึกษา เกษตรกรที่มีฐานะปานกลาง หรือค่อนข้างต่ำ ไม่มีเวลาต้องออกไปทำงานต่างถิ่นเพื่อหาเลี้ยงชีพและไม่เข้าใจในบทบาทหน้าที่ของตนเอง ในการเข้ามามีส่วนร่วม และเนื่องจากโรงเรียนมักขอความสนับสนุนจากชุมชนในด้านทรัพยากรเท่านั้น ทำให้เห็นว่า ผู้บริหารและครูมองว่าชาวบ้านหรือชุมชนมีความรู้ น้อย การประชุมกรรมการสถานศึกษาเป็นเพียงการแจ้งให้ทราบว่าโรงเรียนกำลังจะทำอะไรมากกว่าการร่วมกันวางแผนงานที่จะทำร่วมกัน ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ ยูวดี กังสดาล (2542 :108) ที่พบว่าบุคลากรในโรงเรียนยังขาดความเชื่อมั่นในศักยภาพของชุมชนที่จะเข้ามามีส่วนร่วมกับโรงเรียน ในการพัฒนาการศึกษาและไม่ค่อยมีโอกาสได้แสดงความคิดเห็น หรือร่วมคิด ร่วมทำในโครงการที่เป็นกิจกรรมของโรงเรียน นอกจากนี้ สุวัฒน์ มุททเมธา (2524 :41 – 51 อ้างใน ยูวดี กังสดาล 2542 : 28 –29) ได้กล่าวถึงบทบาทสำคัญของชุมชนที่มีต่อโรงเรียน ไว้ดังนี้ คือ ชุมชนมีบทบาทสำคัญในการกำหนดปรัชญา และจุดหมายของโรงเรียน การพัฒนาหลักสูตรให้สอดคล้องกับความต้องการของชุมชน ร่วมมือกับโรงเรียนในการพัฒนาผู้เรียน และแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชน พัฒนาสิ่งแวดล้อมในโรงเรียนและแหล่งเรียนรู้ในชุมชน อนุรักษ์และถ่ายทอดวัฒนธรรมของชุมชนให้โรงเรียนนำไปเป็นแบบอย่างในการจัดการเรียนรู้ สนับสนุนและส่งเสริมโรงเรียนในการดำเนินงานให้มีประสิทธิภาพ

จากที่กล่าวมาจะเห็นว่าชุมชนมีบทบาทต่อโรงเรียนอย่างสำคัญยิ่ง ถ้าชุมชนได้แสดงบทบาทอย่างเต็มที่ จะทำให้การพัฒนาการศึกษาของโรงเรียนดำเนินไปอย่างดียิ่ง ดังนั้นโรงเรียนควรเป็นผู้นำกระตือรือร้นการศึกษาของคนในชุมชน เพื่อให้เข้าใจในบทบาทของตนเอง ในขณะเดียวกันโรงเรียนควรสร้างผลงานให้เป็นที่ประจักษ์แก่ชุมชน เพื่อชุมชนจะได้เกิดความเชื่อถือในการเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาโรงเรียน

1.2 กระบวนทัศน์และความรู้ความสามารถในการบริหารและการจัดการศึกษาของผู้บริหารและครู

1.2.1 ด้านการบริหารการศึกษาของโรงเรียน

จากข้อค้นพบสามารถกล่าวได้ว่าการบริหารการศึกษาของโรงเรียนยังมีลักษณะเป็นเชิงรับ โดยส่วนใหญ่ทำตามนโยบายของหน่วยงานต้นสังกัด และปฏิบัติงานตามลักษณะงานประจำแต่ละวัน เช่น งานบริหารทั่วไป (งานธุรการ อาคารสถานที่) งานวิชาการงานความสัมพันธ์ชุมชน และงานบริหารบุคคล โดยมีแผนและโครงการรองรับ แต่การจัดทำแผนและโครงการมักทำเหมือนกันทุกปี ไม่มีลักษณะเชิงรุกที่เป็นการริเริ่มงานใหม่ ๆ เพื่อพัฒนาการศึกษา อาจเนื่องมาจากผู้บริหารและคณะครูมีงานหลายด้านและจำเป็นต้องทำงานให้ทันตามปฏิทินสั่งงานของหน่วยงานต้นสังกัดทำให้ไม่มีเวลาที่จะมาทำงานเชิงรุก

นอกจากนั้นบทบาทของชุมชนในการจัดการศึกษายังเป็นลักษณะในเชิงรับและมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาน้อย ทั้งนี้อาจมีปัจจัยหลายด้าน ได้แก่ ปัจจัยด้านบุคคล เช่น การไม่ยอมรับและให้โอกาสแก่ชุมชนในการแสดงความคิดเห็น ปัจจัยด้านการบริหารที่เป็นผลเกี่ยวข้องกับการปฏิบัติตามระเบียบราชการ และคุณภาพของประชากร เช่น มีฐานะและการศึกษาไม่ดี มีผู้นำที่ไม่เข้มแข็ง ย่อมเป็นปัจจัยที่ทำให้เกิดปัญหาการมีส่วนร่วม (สมศักดิ์ ศรีสันติสุข, 2536 : 179 – 181)

1.2.2 ด้านการพัฒนาหลักสูตรและแผนการจัดการเรียนรู้พบว่า โรงเรียนมีการพัฒนาหลักสูตร โดยได้ส่งครูทุกคนไปอบรมการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา ณ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเพชรบุรี เขต 2 อย่างไรก็ตามบุคลากรยังขาดความรู้ความเข้าใจและไม่มีความสามารถในการจัดทำหลักสูตร เนื่องจากระยะเวลาในการอบรมค่อนข้างจำกัดใช้ระยะเวลาสั้น และมีระยะเวลาในการจัดทำหลักสูตรค่อนข้างน้อย จึงทำให้ผู้บริหาร และคณะครูต้องนำหลักสูตรจากโรงเรียนนำร่องมาเป็นต้นแบบ เพื่อให้ทันกับการนำหลักสูตรไปใช้ จึงทำให้ได้หลักสูตรที่โรงเรียนไม่มั่นใจในความถูกต้องแต่ต้องนำไปใช้ก่อน จากการสัมภาษณ์ผู้บริหารกล่าวว่า “แผนการสอนที่ครูได้จัดทำขึ้นนั้นยังไม่สามารถสอนได้ตรงตามแผนสาเหตุใหญ่ๆก็คืองานที่แทรกซ้อน โดยเฉพาะงานจากระดับเหนือขึ้นไป สั่งการลงมาให้เราปฏิบัติ อย่างเช่น งานธุรการ งานสำรวจข้อมูลต่างๆ งานพวกนี้เป็นตัวแปรที่ทำให้การดำเนินการตามหลักสูตรไม่เป็นไปตามแผนเพราะครูต้องเสียเวลา ส่วนใหญ่จะเสียเวลามาก ในการทำงานธุรการ งานโต้ตอบเอกสารทำให้เสียเวลามาก แผนการสอนยังไม่เป็นไปตามเป้าหมาย” ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของวสันต์ เพชรวิวรรธน์ (2545 : 85) ที่พบว่า โรงเรียนนำร่องการใช้หลักสูตรสถานศึกษาในเขตพื้นที่การศึกษาจังหวัดเพชรบุรี ส่วนใหญ่ประสบปัญหา โดยเฉพาะโรงเรียนขนาดเล็ก เนื่องจากบุคลากรมีน้อยบุคลากรจะต้องทำหน้าที่หลายหน้าที่ นอกเหนือจากงานการสอนจึงทำให้ขาดการวางแผนการสอนที่ดี และสอดคล้องกับผลงานวิจัยของ

มนตรี ศรีเพชร (2546 : 108 - 109) ที่พบว่า ครูมีปัญหาด้านความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรให้สอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียนและท้องถิ่น ครูมีภารกิจมากทำให้สอนได้ไม่เต็มที่ และในโรงเรียน ขนาดเล็กที่มีครูไม่ครบชั้น ครูต้องรับภาระการสอนมากกว่าหนึ่งชั้น เป็นต้น

1.2.3 ด้านการจัดการเรียนรู้ พบว่า ส่วนใหญ่ครูจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยเน้นเนื้อหาสาระมากกว่ากระบวนการ สาเหตุมาจากการจัดการเรียนรู้ที่ไม่ตรงตามแผนที่ครูวางไว้ ซึ่งไม่สอดคล้องกับแนวการปฏิรูปการเรียนรู้ที่คณะกรรมการการปฏิรูปการเรียนรู้ (ม.ป.ท. : 63 อ้างถึงใน จีรพงษ์ สายรุ่ง, 2548 : 24) ได้ให้ความหมายไว้ว่า การปฏิรูปการเรียนรู้ หมายถึง “การจัดกระบวนการเรียนรู้โดยให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนรู้มากที่สุด ได้เรียนรู้จากประสบการณ์จริง ได้คิดเอง ปฏิบัติเอง และมีปฏิสัมพันธ์กับบุคคลหรือแหล่งเรียนรู้ที่หลากหลาย จนสามารถสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเองและนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ในการดำรงชีวิตได้ โดยครูเป็นผู้วางแผนร่วมกับผู้เรียน จัดบรรยากาศให้เอื้อต่อการเรียนรู้”

1.2.4 ด้านการนิเทศ พบว่า ผู้บริหารได้มีการนิเทศการสอนในห้องเรียนแต่ไม่บ่อยครั้งเนื่องจากข้อจำกัดในการมีภาระอื่นเข้ามา คือการไปเป็นวิทยากรในโครงการอบรมคอมพิวเตอร์ให้แก่ผู้บริหาร ครู และบุคลากรทางการศึกษาของเขตพื้นที่การศึกษา ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของธีระ รุญเจริญ (2545: 135) พบว่าผู้บริหารโรงเรียนจำนวนไม่น้อยหรืออาจจะเป็นส่วนใหญ่ที่ใช้เวลาอยู่นอกโรงเรียนเป็นประจำ ส่วนการนิเทศจากศึกษานิเทศก์ของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาปรากฏว่าส่วนใหญ่ศึกษานิเทศก์เข้ามาตรวจและประเมินงานตามโครงการของหน่วยงานต้นสังกัด ซึ่งสอดคล้องกับรายงานผลของผู้ตรวจราชการกระทรวงศึกษาธิการ ประจำปีการศึกษา 2547 (2547 : 31) ที่พบว่าศึกษานิเทศก์ลงไปนิเทศในโรงเรียนน้อยครั้ง เนื่องจากมีบุคลากรในกลุ่มนิเทศติดตามผลจำนวนน้อย ความจำกัดในพาหนะเดินทางและน้ำมันเชื้อเพลิงเป็นสาเหตุสำคัญของปัญหาดังกล่าว ทางสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานจึงคาดหวังให้ศึกษานิเทศก์ลงไปนิเทศในโรงเรียน ภาคเรียนละ 2 ครั้งเท่านั้น แต่ในความเป็นจริงความต้องการการนิเทศของผู้บริหารและคณะครูมีมากกว่านี้ (นิติศาสตร์ เวชกามาร, 2538 : บทคัดย่อ; ยรรยง สีหไตร, 2542 : บทคัดย่อ อ้างถึงใน โกสิน กัณหา, 2548 : 30 - 31)

2. การดำเนินการพัฒนาหลักสูตรและแผนการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการแบบรวมชั้น ประถมศึกษาปีที่ 2 และชั้นประถมศึกษาปีที่ 3

การดำเนินการพัฒนาหลักสูตรและแผนการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการแบบรวมชั้น มี 4 ขั้นตอน คือ 1) การศึกษาปัญหาและความต้องการในการพัฒนาโรงเรียน 2) การยกร่างหลักสูตรและแผนการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการแบบรวมชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 และชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 และการประเมินและปรับปรุงก่อนนำไปใช้ 3) การนำหลักสูตรและแผนการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการแบบรวมชั้นไปใช้ ระหว่างนำไปใช้ 4) การประเมินและการปรับปรุง

หลักสูตรและแผนการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการแบบรวมชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 และชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 หลังการใช้ เพื่อสรุปผลการดำเนินการ ทีมวิจัยได้ดำเนินการโดยการศึกษาเอกสาร การสังเกต การสัมภาษณ์ การสนทนากลุ่ม โดยเฉพาะได้นำแนวคิดทฤษฎี การพัฒนาหลักสูตรของจินตนา สุขสมแดน (2541 : 16) จุฑารัตน์ อินทะเสน (2545 : 20) กระบวนการพัฒนาหลักสูตร ของใจทิพย์ เชื้อรัตนพงษ์ (2539 : 19) การพัฒนาหลักสูตรแบบบูรณาการของ สิริพัชร์ เจษฎาวิโรจน์ (2546 : 68 -77) หลักการจัดการศึกษาตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 มาตราที่ 22 ที่มีสาระสำคัญว่าการจัดการศึกษาต้องยึดหลักว่าผู้เรียนทุกคนมีความสามารถเรียนรู้และพัฒนาได้ และถือว่าผู้เรียนสำคัญที่สุด กระบวนการจัดการศึกษาต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาตามธรรมชาติและเต็มศักยภาพ และมาตราที่ 24 การจัดการกระบวนการเรียนรู้ ต้องจัดกิจกรรมให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากประสบการณ์จริงฝึกการปฏิบัติให้ทำได้ คิดเป็น

อย่างไรก็ตามการวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม ซึ่งจำเป็นต้องได้รับความร่วมมือจากทุกฝ่าย ทั้งบุคลากรในโรงเรียนและในชุมชน ในการร่วมคิด ร่วมทำและร่วมรับผลการกระทำ (พันธุทิพย์ รามสูตร, 2540 : 28 - 36) ดังนั้นในการดำเนินการวิจัย ผู้มีส่วนร่วมประกอบ ผู้บริหารโรงเรียน คณะครู นักเรียน ประธานกรรมการสถานศึกษา ผู้ปกครอง ผู้เกี่ยวข้องในชุมชน และทีมวิจัย ทั้งนี้คำนึงถึงหลักการที่ว่า การจัดการเรียนการสอนให้สนองความต้องการของชุมชน ควรให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วม นับตั้งแต่การวางแผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ การจัดกิจกรรม และการประเมินผลการดำเนินงานของโรงเรียน (ยุวดี กังสดาล, 2542 : 109)

จากการค้นพบสภาพปัญหาและความต้องการในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนบ้านหนองน้ำถ้ำ ซึ่งเป็นโรงเรียนขนาดเล็ก มีครูไม่ครบชั้น มีงบประมาณจำกัด ไม่มีห้องปฏิบัติการทางภาษา ครูต้องสอนทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้ และนอกจากงานสอนแล้ว ครูยังต้องรับภาระงานที่ได้รับมอบหมายจากผู้บริหารและสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ทำให้ไม่สามารถเตรียมการสอนโดยการทำแผนการจัดการเรียนรู้ได้ครบทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้ ดังนั้นความต้องการในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของโรงเรียน คือ ต้องการให้มีครูสอนครบชั้นโดยการรวมชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 และชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 และพัฒนาหลักสูตรและแผนการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการแบบรวมชั้น สาเหตุที่ต้องจัดทำเพราะการบูรณาการช่วยขจัดสิ่งที่ซ้ำซ้อนของเนื้อหาวิชาต่างๆ ในหลักสูตร และส่งเสริมให้มีการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ที่ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้อย่างครอบคลุมเนื้อหาได้หลายรูปแบบและผู้เรียนสามารถนำความรู้ที่ได้รับมาผสมผสานกัน ทำให้เกิดการเรียนรู้อย่างมีความหมายและตรงตามความเป็นจริง นำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้ (อรทัย มูลคำและคณะ, 2542 : 14 -15) ส่วนการดำเนินการพัฒนาหลักสูตรและแผนจัดการเรียนรู้ ได้รับความร่วมมืออย่างดียิ่งจากผู้บริหารโรงเรียน คณะครู ของโรงเรียนบ้านหนองน้ำถ้ำทุกคน โดยได้มาร่วมคิด ร่วมทำ

ณ มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี ระหว่างวันที่ 18 เมษายน – 7 พฤษภาคม 2548 ซึ่งผู้บริหารโรงเรียนได้ทำหน้าที่ประสานงานกับคณะครู ทีมวิจัย ประธานกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อวางแผนการพัฒนาหลักสูตรและแผนการจัดการเรียนรู้ ส่งเสริมสนับสนุนและให้กำลังใจแก่คณะครูในระหว่างการค้าเนินการยกร่างหลักสูตร และร่วมตรวจสอบร่างหลักสูตรก่อนนำไปใช้ และระหว่างนำหลักสูตรและแผนการจัดการเรียนรู้ไปใช้ ผู้บริหารได้มีการวางแผนการใช้หลักสูตร โดยมีการกำหนดตัวครูผู้สอน จัดตารางสอน สนับสนุนวัสดุอุปกรณ์ สื่อการเรียนการสอน การจัดอาคารสถานที่ และสภาพแวดล้อมในโรงเรียนให้เอื้อต่อการจัดการเรียนรู้ และมีการประชาสัมพันธ์หลักสูตร ซึ่งถือว่าผู้บริหารโรงเรียนได้ให้ความสำคัญกับการบริหารงานวิชาการ ซึ่งเป็นงานหลักของการบริหารการศึกษา อัมภา บุญช่วย (2537 : 2) ได้กล่าวถึงการบริหารงานวิชาการว่าเป็นงานที่เกี่ยวข้องกับหลักสูตรและการสอน ผู้บริหารต้องใช้ความพยายามและความสามารถเป็นอย่างมากในการนำ คณะครู และผู้เกี่ยวข้อง เพื่อดำเนินการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ให้บรรลุจุดหมายของหลักสูตร

3. ผลการพัฒนาหลักสูตรและแผนการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการแบบรวมชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 และชั้นประถมศึกษาปีที่ 3

จากข้อค้นพบการพัฒนาหลักสูตรและแผนการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการแบบรวมชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 และชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 เป็นการพัฒนาแบบมีส่วนร่วม ได้ผลสรุปดังนี้

3.1 ข้อดีของหลักสูตรบูรณาการ ซึ่งถ้าหากพิจารณาลักษณะของหลักสูตรฉบับนี้เป็นหลักสูตรที่เกิดจากการบูรณาการแบบรวมชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 และชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ที่เกิดจากการระดมสมองในการศึกษาและจัดทำโดยคณะครูในโรงเรียนและชุมชน โดยศึกษาสภาพปัญหาและความต้องการ วิเคราะห์มาตรฐานการเรียนรู้ของสาระการเรียนรู้ที่จะมาบูรณาการ พร้อมทั้งได้ร่วมกันยกร่างหลักสูตรและแผนการจัดการเรียนรู้ตลอดทั้งตรวจสอบความสมบูรณ์ของหลักสูตรและแผนการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการ ก่อนนำไปใช้กับนักเรียนมีการจัดเตรียมสื่ออุปกรณ์ต่างๆ มีการเชิญวิทยากรจากชุมชน และมีการวางแผนนำหลักสูตรไปใช้อย่างมีประสิทธิภาพ ทำให้นักเรียนมีโอกาสได้รับประสบการณ์ที่สัมพันธ์กันในเนื้อหาวิชา ที่สอดคล้องกับชีวิตจริงมากกว่าการเรียนเนื้อหาที่ถูกแบ่งแยกย่อย ๆ ซึ่งเป็นลักษณะของหลักสูตรบูรณาการ ซึ่งมีข้อดีหลายประการสรุปได้ดังนี้ อนุศักดิ์ สมิตสันต์ (2540 : 44 -54)

1) หลักสูตรแบบบูรณาการ ช่วยให้เกิดความสัมพันธ์ระหว่างวิชามากที่สุด เพราะได้มุ่งเน้นที่ประสบการณ์ในการเรียนรู้ของผู้เรียน และแก้ปัญหาทางสังคมที่เกี่ยวข้องกับผู้เรียนมากกว่าเนื้อหาวิชา

2) ช่วยให้ผู้เรียนมีประสบการณ์ต่อเนื่อง ได้รับประสบการณ์ตรงสอดคล้องกับสภาพความเป็นจริงของสังคม จึงเป็นสิ่งที่มีประโยชน์ต่อชีวิตและการพัฒนาตนเอง

3) เป็นหลักสูตรแบบมวลประสบการณ์ กิจกรรมต่าง ๆ จะมีความสัมพันธ์เกี่ยวเนื่องและเชื่อมโยงซึ่งกันและกันเป็นอย่างดี ซึ่งนอกจากกิจกรรมจะสัมพันธ์กันแล้ว ยังเป็นสิ่งที่สอดคล้องกับความสนใจและความต้องการของผู้เรียนอีกด้วย

4) เนื้อหาวิชา และประสบการณ์ในการเรียนรู้ จะมุ่งประโยชน์สูงสุดที่จะตกเป็นของผู้เรียน

5) เป็นหลักสูตรก้าวหน้าทางด้านแนวคิด ในการที่จะจัดประสบการณ์ในการเรียนการสอนให้ผู้เรียนเป็นผู้ได้รับประสบการณ์ตรง

3.2 การจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ หลักสูตรและแผนการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการแบบรวมชั้น ได้ออกแบบและกำหนดกิจกรรมการเรียนการสอนไว้หลากหลายเพื่อให้ครูผู้สอนนำไปใช้ ได้แก่ การสอนแบบบูรณาการ การสอนโดยการปฏิบัติจริง การสอนโดยใช้สื่อเทคโนโลยี การสอนโดยการศึกษาจากแหล่งเรียนรู้ในโรงเรียนและนอกโรงเรียน การสอนโดยการแสดงบทบาทสมมติ การสอนโดยใช้วิทยากรในห้องถ้ำ การสอนโดยใช้กิจกรรมในแหล่งชุมชน และการสอนโดยใช้กระบวนการกลุ่ม เป็นต้น ซึ่งเทคนิควิธีการสอนเหล่านี้ เป็นแนวคิดของการจัดการเรียนการสอนที่เน้นนักเรียนเป็นสำคัญ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2543 : 54 – 55) ที่กล่าวถึงการปฏิรูปกระบวนการเรียนรู้ที่ผู้เรียนเป็นสำคัญ ซึ่งเป็นความพยายามในการจัดการเรียนรู้ เพื่อให้ผู้เรียนได้รับประโยชน์สูงสุด คือ การเป็นคนเก่ง ดี และมีความสุข โดยการดำเนินการทุกวิถีทางที่สอดคล้องกับความสนใจ ความถนัด ความต้องการ และสภาพจริงของผู้เรียน เป็นการให้ความสำคัญกับการเรียนรู้ที่ผู้เรียนจะต้องลงมือเรียนรู้ด้วยตัวเอง (สิริพัทธ์ เจริญโรจน์, 2546 : 22-23; สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ, 2542 : 2; Lardizabal, 1970 : 142) รวมทั้งแนวคิดเกี่ยวกับเรื่องการจัดการเรียน การสอนให้นักเรียนเข้าใจสภาพและปัญหาสังคม ของสิริพัทธ์ เจริญโรจน์ (2546 : 22-23) ซึ่งกล่าวถึงความสำคัญของการจัดการศึกษาในลักษณะนี้ว่าช่วยทำให้ผู้เรียนเข้าใจสภาพและปัญหาสังคมได้ดีกว่า สามารถพิจารณาปัญหาและใช้ความรู้อย่างหลากหลายมาสัมพันธ์กัน ส่งเสริมให้เกิดทักษะและความสามารถในการแก้ปัญหาทั้งผู้เรียนและผู้สอน ซึ่งสอดคล้องกับจุดมุ่งหมายการบูรณาการของ (Lardizabal, 1970 : 142) ซึ่งกล่าวว่า การเรียนเช่นนี้ทำให้ผู้เรียนได้ร่วมกิจกรรมในสังคมมีความเต็มใจที่จะทำงานร่วมกับกลุ่มและเป็นสมาชิกที่ดีของกลุ่ม และเบญจมาศ อยู่เห็นแก้ว (2541 : 4-5) กล่าวถึงการเชื่อมโยงสิ่งต่าง ๆ เข้าด้วยกันมีลักษณะการบูรณาการระหว่างโรงเรียนกับบ้านเพื่อแสดงความสัมพันธ์ระหว่างการเรียนในโรงเรียนกับชีวิตประจำวันที่บ้าน เมื่อเรียนครบถ้วนแล้วผู้เรียนมีคุณภาพชีวิตดีขึ้น แสดงถึงคุณค่าของสิ่งที่เรียนอย่างแท้จริง

ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะที่ค้นพบจากการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1.1 การบริหารงานพัฒนาหลักสูตรและแผนการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการแบบรวมชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 และชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 หรือชั้นอื่น ๆ สถานศึกษาต้องศึกษาสภาพบริบทของชุมชนและโรงเรียนเพื่อทำการวิเคราะห์ความต้องการ ความสนใจ ความถนัดของผู้เรียน ศักยภาพของโรงเรียนและชุมชน ทั้งนี้เพื่อให้การจัดทำสาระการเรียนรู้ของหลักสูตร แผนการจัดการเรียนรู้ การจัดกระบวนการเรียนรู้ และการวัดประเมินผลผู้เรียน สอดคล้องกับสภาพบริบทของโรงเรียนและชุมชน

1.2 ในการดำเนินการพัฒนาหลักสูตรและแผนการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการแบบรวมชั้น โรงเรียนยังไม่สามารถแสดงบทบาทของการเป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลงในชุมชนอย่างแท้จริงตามความคาดหวังของชุมชนหรือสังคมดังนั้นควรเน้นการพัฒนาครูและให้ความรู้แก่ชุมชน พร้อมกับโรงเรียนสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับชุมชน

1.3 โรงเรียนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรร่วมมือกัน จัดประชุมอบรมเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม ให้แก่บุคลากรในหน่วยงาน เพื่อให้มีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรและแผนการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการแบบรวมชั้น และสามารถนำความรู้ ความสามารถไปใช้ในการพัฒนาหลักสูตรได้สอดคล้องกับสภาพและความต้องการของท้องถิ่นอย่างแท้จริง

2. ข้อเสนอแนะการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรมีการวิจัย การพัฒนาหลักสูตรและแผนการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการแบบรวมชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 – 6 ในโรงเรียนขนาดเล็ก

2.2 ควรมีการวิจัยและพัฒนาหลักสูตรและแผนการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการในโรงเรียนขนาดกลาง และขนาดใหญ่

2.3 ควรมีการวิจัยผลที่ได้รับจากการบริหารจัดการหลักสูตรและแผนการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการแบบรวมชั้น โดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในสถานศึกษาขนาดเล็ก ขนาดกลาง และขนาดใหญ่